

פניני הפרשה

וירא

עלון מס'

1109

שנה כ"ג התשפ"ב

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. ניידי: 052-7654216
כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

חסד – צורך קיומי

בתחילת פרשתנו אנו קוראים על אברהם אבינו המצטער כשבוששו אורחים מלבוא בצל קורתו. ויש להבין מדוע הצטער, הלא מודע הוא לחוליו המגבילו לשרת את האורחים, ובפרט שלא היו עוברי אורח הזקוקים לאירוח? ברם שאלתנו נובעת מהבנה מוטעית במהות מצות חסד. לפי הבנתנו, הצורך בחסד, הוא רק כאשר זקוק הזולת לעזרה, ואילו כשאינו זקוק, מוטב שכל אחד יסתדר בעצמו, ויעזור לעצמו...

לא כך מתייחסים חז"ל למצות חסד. "על שלשה דברים העולם עומד" קובע שמעון הצדיק משיירי כנסת הגדולה "על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (אבות פרק א' משנה ב'). אם חסר אחד משלושת עמודי התווך הללו המחזיקים את העולם, עמידתו של העולם מתערערת.

וכשם שברור לנו שאסור שייפסק לימוד תורה בעולם אפילו רגע קט, שאם לא כן עלול העולם להיחרב, ככתוב: "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיה לג, כה), כן הדבר בעמוד העבודה – עמוד התפלה – העולם אינו יכול להתקיים ללא תפלה. ועמוד החסד גם הוא אינו שונה מהם מבחינה זו. כדי שיהיה קיום לעולם, מוכרח שיהיה חסד בעולם ללא הפסקה, ויש לתור אחריו גם אם אין דורש ואין מבקש. הלא כה נאמר "עולם חסד יבנה" (תהלים פמ, ג).

אצל אברהם אבינו איש החסד ועמוד החסד, החסד היה צורך קיומי, ומשכך – הוא לא חיכה שיתעורר צורך בחסד, אלא טרח ותר אחריו בקום ועשה. וזאת מתוך ידיעה ברורה שהעולם אינו יכול להמשיך אפילו שעה אחת ללא עזרה לזולת. לכן גם כשהיה חולה, ולא היו אורחים בנמצא, חיפש אחר אורחים שיוכל לגמול עמם חסד. וכשלא מצא, היה מצטער איך לא זכה היום לעשות חסד... ראה הקב"ה בצערו, וזימן לו שלושה מלאכים.

*

רגיל היה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל לספר על נהג מונית ירא שמים שקיבל על עצמו לעשות בכל יום לפחות מעשה חסד אחד. יום אחד, הזמינוהו לנסיעה ארוכה לצפון, ומאחר ששב לביתו בשעה מאוחרת בלילה, לא הזדמן לו באותו יום שום מעשה חסד. כאשר נכנס למיטתו לישון, נזכר שהיום לא קיים את מנהגו הקבוע, ונתמלא צער על כך. רגע לפני שנעצמו שמורות עיניו והוא שקע בשינה, נשמעו דפיקות על דלת ביתו. השכנה צריכה היתה לדלת, ובקשו ממנו טובה שיסיע אותה לבית היולדות. שמח שמחה גדולה, ועשה בשמחה את החסד היומי. כנראה שבזכות הקפדתו, זימן לו הקב"ה מעשה חסד, כאברהם שנצטער שאין לו אורחים, וזימן לו הקב"ה את המלאכים.

יחיד ומיוחד	עצה טובה
<p>כיהן במשרת שופט הקצרה ביותר לוט כיהן בסדום יום אחד בלבד, כמו שכתוב "ולוט יושב בשער סדום" (בראשית יט, א), וכתב רש"י: "ישב כתיב. אותו היום מינוהו שופט עליהם". ובלילה נחרבה סדום.</p>	<p>כאשר אדם מתפלל בעת צרה, יבקש בעיקר על צער השכינה, שאם מכויץ רק על צערו, יש מקום לקטרג עליו, אבל אם מכויץ שהשכינה מצטערת בצערו של אדם מישראל (סנהדרין מ"ו ע"א), מוכרחים כל המקטרגים לסתום את פיהם. ("מעיינה של תורה" סוף פרשת שמות בשם החוזה מלובלין והמגיד מקוזניץ).</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סערון זצ"ל

"כל זמני האדם הם יקרי הערך, וראויים לסדרם ולמנותם כמונה מרגליות. וכן מצינו בדוד המלך ע"ה שבקש מהש"ת ואמר 'הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני', ר"ל לסדר עצמי לראות מה אני חסר מהתורה ומצוות. וכן דרך הצדיקים וגדולי מעשה לתת תמיד נגד עיניהם כמה עברו משנותיהם לתקן עצמם במה שנשאר להם. לא כן הפתאים וחסרי מדע שאינם שמים לב לידע כמה חיו".

("מגיד חדשות" ח"ט עמ' קע"א)

ויקומו משם האנשים וישקיפו על פני סדום ואברהם הולך עמם לשלחם. וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו' כתב רש"י ז"ל: כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כ"ו ט"ו) שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים. עכ"ל. ונראה בס"ד לבאר שלכן נקט כאן לשון השקפה, שהתכווננו המלאכים לראות אם יש להם זכות של צדקה ולא מצאו. ואף על פי שאברהם היה עמוס, והוא היה גומל חסד וצדקה עם חבריו, ולפי דרכו היתה מדת הדין צריכה ליהפך לרחמים, מכל מקום השקפת המלאכים על סדום ועמורה היתה לרעה, ושרתה על זה מדת הדין. והראיה לכך, שמיד אחר כך נאמר "וזה' אמר" וגו', וכבר כתב רש"י (לקמן י"ט כ"ד) שכל מקום שנאמר וה', הכוונה הוא ובית דינו. ע"ש. וזוהי מדת הדין. ועתה נפתח לנו פתח לבאר הפסוקים הבאים שלכאורה אינם מובנים, מה הקשר בין גילוי הפורענות לאברהם, שנאמר: וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו', לבין מה שנאמר בפסוק שאחריו: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' לעשות צדקה ומשפט וגו'. ולפי האמור נראה, שמכיון שידע הקדוש ברוך הוא שאברהם ילמד את בניו ואת אחריו "לעשות צדקה", שיש בכח זה להפוך מדת הדין למדת רחמים, אם כן גם עתה כששורה מדת הדין וכנ"ל, כביכול צריך להודיע לאברהם איש "החסד" ההופך מדת הדין לרחמים על ידי צדקה וחסד. "(ב)משפט" צריך להודיעו, כי כשיש משפט בארץ ואין עיוות הדין, הרי שהארץ נתן לבני אדם, וכיון שכן אין להפוך את סדום ללא שאברהם ידע. ומשנכנס לדיבור עם אברהם נאמר (פסוק כ'): ויאמר ה', והוא מדת הרחמים. גם אחר כך נאמר (פסוק כ"ב) ואברהם עודנו עמד לפני ה', והוא מדת הרחמים, כי אע"פ שכבר הרחיקו המלאכים והתקדמו אל מגמת פניהם סדומה, מכל מקום אברהם נשאר דבק בדעתו לפני מדת הרחמים. אולם לאחר שגמר דבורו כתיב (פסוק ל"ג): וילך ה', דהיינו מדת הרחמים הלכה ונשארה מדת הדין מתוחה. אבל ואברהם, אף על פי כן שב למקומו, פירוש למדתו מדת החסד, ולא נתייאש חס ושלום מהשהתת סדום. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

עליה וקוץ בה

על החפץ חיים מסופר כי בסוף ימיו התכוון לעלות לארץ ישראל, וכבר הכינו לו בית בעיר פתח-תקוה. עד היום בית זה מכונה בפי כל "ביתו של החפץ חיים". הכל היה מוכן לקראת הנסיעה, אך דא עקא אשתו חלתה, והוא הוכרח להשאר, ולדרוש ברופאים עד שהתרפאה. אחר שנתרפאה, רצה שוב לצאת לנסיעה, אך שוב עכבוהו מן השמים, ובתו נפלה למשכב. כעת הוצרך להמתין עד שהתרפאה. כשסוף סוף, רצה לצאת לארץ ישראל בפעם השלישית, קבעו הרופאים כי הוא מדי מבוגר לצאת לנסיעה כזו, והוא חייב להשאר במקומו.

היו חכמים שהיו ממש בדרכם לארץ ישראל, ורגע לפני הסתלקו במפתיע מן העולם, כמו הגאון הקדוש רבי יעקב אבוחצירא זצ"ל.

היו גם חכמים שבדרכם לארץ, עברו במדינה מסוימת, ומסיבות מסוימות נשארו בה עד סוף חייהם. מתוכם כעין החשמל, הגאון המקובל רבי שמעון לביא זצ"ל, מחבר ספר "כתם פז" על הזוהר ומחבר הפיוט "בר יוחאי", אשר בכל העולם נתפרסם שמו. רבי שמעון היה במקורו מספרד. בעקבות הגרוש, ברח משפחתו למרוקו – שם התמנה לרב. לימים, גמר בלבו לעלות לארץ ישראל ובדרכו עצר בלוב. בהיותו שם נגע ללבו מצבם הרוחני של יהודי המקום, והחליט להישאר במקום להגדיל תורה ולהאדירה.

כמעט בכל דור ודור, השתוקקו גדולי ישראל שישבו בגלות - לעלות לחונן את עפר ארץ ישראל, לפחות לעת זקנתם, כדי לבלות בה שארית ימיהם ולזכות להיטמן בעפרה. חלק גדול מהם הצליחו לממש את חלומם, אך חלקם משום מה לא הצליחו בשום פנים ואופן על אף נסיונות חוזרים ונשנים.

מהם ידועים הגר"א והבעל שם טוב שניסו לעלות לארץ כמה פעמים, ולא עלתה בידם. מעניין שתלמידיהם הצליחו לממש את העליה לארץ, שבאה כתוצאה מהתעוררותם של רבותיהם, אבל הגר"א והבעל שם טוב עצמם לא הצליחו לעלות.

רבנו הגר"א בערך בשנת תק"כ היה בדרכו לארץ ישראל, ובאמצע הנסיעה חזר בו. יש מסורת הגורסת כי טעם חזרתו של הגר"א מנסיעתו לארץ ישראל היתה מחמת שבאותה שנה חל להיות ראש השנה בשבת וסבר להלכה שיש לתקוע בארץ ישראל, כיון ששם עיקר ראש השנה הוא ביום הראשון, ובמקרה כזה שחל ראש השנה רק יום א' חייבים לתקוע אף בשבת, אך כיון שאין זה תלוי בידו אלא בבעל תוקע או בדעת ב"ד ואם לא יסכימו לו לתקוע, א"כ מבטל ממנו מצות עשה של תקיעת שופר. משא"כ בחו"ל ששני הימים כיומא אריכתא דמו, א"כ אין לתקוע כשחל ר"ה בשבת. ואף שיש מצות ישוב ארץ ישראל, הרי לדעת הרמב"ם בזמן הזה היא רק מדרבנן.

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

כשהארבה דילג על צפת

"וטענתי: האם כך ראוי לי? וכי רשע אני יותר מכל העולם כולו?! מדוע את כל העולם זן ה' בחן בחסד וברחמים, ואילו אני מקור פרנסתי היחיד נגדע?"...

מיד הוציא רבי יצחק מחיקו את צרור הכסף שאספו התלמידים, פנה אל היהודי ואמר: "שמע-נא רבי יעקב, הנה שמע ה' את תפלתך, ומעתה לא תדע עוד מחסור. אנו, תושבי צפת, נתמוך בך ובמשפחתך, ככל שיירדש".

אורו פני האיש והוא לא ידע את נפשו מרוב שמחה. הוא הביט באושר בבני משפחתו ובמטבעות שהתגלגלו לידו, ופיו לא חדל מלהודות לה' ולהביע את תודתו לפני האורח שבא ברגע הדרוש, להציל את משפחתו מחרפת רעב.

אולם רבי יצחק לא שת לבו לרברי התודה. פניו הרצינו, והוא פנה אל היהודי בנימה של תוכחה: "הידעת שבעבורך כמעט התחייבו כל תושבי צפת בסכנת רעב וכליה? ! כאשר באת בטענות כלפי שמיא, הביטו בשמים וראו שאין לך עוזר וסומך מקרב אחיך ושכניך, ונגזרה על הכל גזרה – אילולא רבנו הקדוש, ששמע זאת ובזכותו ניצלו כל תושבי העיר"...

הבין רבי יעקב עד היכן הדברים מגיעים, וניחם מאוד על הדברים שהטיח במר רוחו. הבטיח כי להבא ישים את מבטחו בה', ולא יתרעם עוד על מדותיו של השם יתברך. הוא נפרד מרבי יצחק בהתרגשות, ועמד והתפלל בדמעות לפני ה' יתברך שימחול לו, ושיסיר חרון אפו מעל תושבי צפת, ויבטל מעליהם כל גזרות קשות ורעות.

עבר זמן-מה ופתאום נראה ענן כבד של ארבה מתקרב להרי צפת. לא עברה שעה מועטת והארבה עלה על גבול צפת חיל גדול וכבד מאד, ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ. התלמידים נבהלו ונחרדו, ואימה נפלה על פני כל. פנו התלמידים אל רבם ושאלוהו אם חלילה הגזרה בעינה עומדת. פני האר"י הקדוש היו מאירות ושלזות, והוא לא נראה דאוג כלל. "אל תיראו, שכבר מחל העני על עלבוננו ונתבטלה הגזירה".

עברו כמה רגעים, ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד וישא את הארבה ויתקעהו לתוך הים הגדול. לא נשאר ארבה אחד בכל גבול צפת, ויושע ה' לעמו ולנחלתו, בזכות הצדקה והחסד שגמלו לאותו עני.

מהיום ההוא והלאה, נתנו עיניהם תושבי צפת על העני ההוא להשגיח על כל צרכיו. והעיד הגאון רבי שלמה שלומיל זצ"ל שהיה עד ראיה למעשה הנזכר, והכיר את אותו עני שהיה איש צדיק וחסיד ובקי גדול בכל התורה, ואחר כך נתמנה לאב בית דין בקהל קדוש טריפולי. ונתקיים בו "כל המקיים את התורה מעוני - סופו לקיימה מעושר".

יום אחד בשעה שישב רבנו האר"י ולמד סתרי תורה עם תלמידיו, הבחינו לפתע התלמידים כי סבר פני רבם השתנה. השמחה השורה עליו תמיד, פינתה את מקומה לארשת מתח ודאגה. זמן-מה ישב האריז"ל מהורהר, ולאחר מכן פנה אל תלמידיו בקול נשבר: "ברוך דיין האמת! קול כרוז אני שומע יוצא מבית דין של מעלה, שיעלה ויבוא ארבה, אין מספר לגדודיו, ויחנה בכל גבול צפת, ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ, וכל תבואתה ישרש, ולא תשאר מחיה לכל יושביה".

נבהלו התלמידים מאוד ושאלו: "רבנו, עונש חמור כזה על שום מה? במה חטאו תושבי צפת?".

ענה להם האריז"ל: "כל זה בא בגלל שהעלימו עיניהם מעני תלמיד חכם וצדיק, רבי יעקב אלטרץ שמו. עני מרוד הוא ואיבד את מקור פרנסתו, ובא בתרעומת כביכול לקב"ה על שנשאר בחוסר כל ואין חומל ואין מרחם. כשראו מן השמים שאין איש מיושבי צפת בא לעזרתו, נגזרה הגזרה".

"אבל רבי!," חרדו התלמידים בקול רוגש, "אולי עוד אפשר לעשות דבר-מה ולהציל יישוב שלם מצרה חס-ושלום. מה עלינו לעשות?".

הסכים האריז"ל, והורה תיכף שכל אחד מתלמידיו ינדב סכום מסוים. כשהצטבר בידם סכום נכבד, קרא האריז"ל לתלמידו רבי יצחק הכהן, מסר בידו את צרור הכסף וצויהו: "לך והולך לו לעני הלז את הכסף, אולי יתעשת האלוקים לנו ולא נאבד".

יצא רבי יצחק וחיפש במבואות העיר, עד שאיתר את ביתו של האיש שנדמה היה יותר לצריף עלוב. הקיש התלמיד על הדלת ולא נענה. רק קולות של מרירות ובכי עלו מתוך הבית. אזור התלמיד עוז ופתח בעצמו את הדלת, והנה הוא רואה את רבי יעקב אלטרץ יושב במרכז הבית, סביבו בני משפחתו, והוא מדבר כלפי מעלה, ובוכה...

כניסתו המפתיעה של תלמיד האריז"ל, השתיקה באחת את בכיו של רבי יעקב. הוא הביט באורח בפנים תמהות, כשואל "מה רצונך? !". אמר לו רבי יצחק כי תלמיד האריז"ל הוא, וזה עתה שמע מרבו כי רבי יעקב שרוי בצרה ויש לעזור לו.

רבי יעקב שפך את מר לבו לפני האורח. הוא סיפר על פרנסתו שעסק בה מדי יום ביומו כדי להביא טרף לביתו. כד גדול של חרס היה לו, ובו היה מוביל מים לחצרות השכנים באזור. מהמעט שהשתכר הצליח להחיות את צאצאיו. עתה נשבר הכד ועמו מטה לחמו.

"בצר לי פניתי כלפי מעלה", הוסיף רבי יעקב לספר,

אוד המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ג שעתיד בע"ה לראות אור)

שאלה: האם בשנת השמיטה מותר לקנות פירות וירקות מיבול נכרי, בשעה שיש חשש שהערבים משתמשים בכסף כדי לחבל בעם ישראל?

תשובה: עדיף מאוצר בית דין, או ממצע מנותק. גוי זו אפשרות אחרונה (ומה גם שיכולים לרמות). ובבני-ברק שכולם מביאים מיבול נכרי, אין ברירה, וקונים מהם.

שאלה: האם ניתן לסמוך על אוצר בית דין למרות שהרמב"ם לא הזכירו?

תשובה: אוצר בית דין נזכר בתוספתא, ומובא בהר"ש והרמב"ן ועוד. ואפשר לסמוך עליו אע"פ שלא הזכירו הרמב"ם. רק שהמחירים יהיו סבירים.

שאלה: האם מי שקונה ירקות ופירות מאוצר בית דין עובר איסור, כי יש העושים מזה ביוזם? תשובה: אין בזה איסור.

שאלה: ישנם האומרים שרווק מעוכב זיווג לא ישב בפנית השולחן, האם יש ממש בדבריהם? תשובה: הבל וריק. איפה מצאו את זה?

שאלה: סבתי ז"ל היתה אומרת לנו שאסור לענוד הטבעת על האצבע השלישית. האם נכון הדבר? תשובה: אין איסור. רק לא נהוג לשים טבעת באצבע הנ"ל.

שאלה: יש ארגון הנקרא "ערבים", שכל מי שחבר בו מבטיח לעצמו שאם קורה לו משהו, ידאגו לילדיו ע"י שגובים מכל חבר (מתוך 10,000 חברים) סך \$5. שאלתי היא האם כדאי להצטרף לקבוצה, או שיש בזה ענין של פתיחת פה לשטן? תשובה: אין בזה בעיה, כמו כל חברות הביטוח (עיי' בשו"ת מצא חיים חורי חלק ח"מ סימן ו').

שאלה: כאשר רוצים למחוק שם מרשימת אנשים חולים שמתפללים לרפואתם, האם יש חשש להעביר עליו קו? תשובה: אין לחוש. אם ירצה, יסגיר אותו בין סוגריים.

שאלה: לאחרונה סיימנו ללמוד מסכת תענית, ושמעתי אומרים שעדיף לדלג על מסכת מועד קטן שיש בה ענייני אבלות. כיצד יש לנהוג? תשובה: מאן דלא קפיד לא קפדין בהדיה. בספר חסידים (סימן רס"א) כתב ללמוד ולא לדקדק בה הרבה.

שאלה: האם מותר לצייר דמות פניו של כהן בעבודתו, בציורי משכן וכליו שנועדו להמחשה לימודית? תשובה: אין בזה כלום! רק טעות של איזה אנשים, אתה יכול להראות הפנים של הכהן הגדול. רק בהקב"ה נאמר "ופני לא יראו". ובמקראות גדולות דפוסים ישנים נמצא בפתח השער ציורים של משה ואהרן. ובשלחן ערוך א"ח (סימן ש"ז סעיף ט"ו) דיוקנאות של בני אדם של מעשים כגון מלחמות דוד וגלית וכותבים זו צורת פלוני וכו'. ע"ש. ועוד.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ עזיזי בר כמונה לבית חדוק ז"ל

להצלחת פסח יוסף בן מלכה ה"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל